Femida.ua

№3-4/2019

ВІДКРИТИЙ РИНОК ЗЕМЛІ:

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕБЕЗПЕКИ

БАНКРУТСТВО ФІЗИЧНИХ ОСІБ -

ПРОЦЕДУРА ДЛЯ БАГАТИХ

АНДРІЙ АВТОРГОВ

„ ДЕРЖАВІ ПОТРІБНО ВИЗНАЧИТИСЬ, ДО ЯКОЇ СИСТЕМИ МИ РУХАЄМОСЯ: ДО ПОВНІСТЮ ПРИВАТНОЇ ЧИ ВСЕ-ТАКИ ЗМІШАНОЇ ”

ЧЕРНІГІВ

22 | 05 | 2020

ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКА ЗУСТРІЧ БЕЗ КРАВАТОК

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ:

стан, проблеми, перспективи

Генеральний партнер

FLA

FEMIDA LEGAL ASSOCIATION

Генеральний медіа-партнер

Femida.ua

ЗМІСТ

№ 3-4(17-18)/2019

ПОДАТКИ

ПОВНА ФІСКАЛІЗАЦІЯ: “КЕШБЕК” ТА “РРО В СМАРТФОНІ”

ПОДАТКИ

ВИКОРИСТАННЯ НЕРЕЗИДЕНТІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ

ІПОТЕКА

КУПІВЛЯ-ПРОДАЖ НЕРУХОМОСТІ, ЩО Є ПРЕДМЕТОМ ІПОТЕКИ. ОСОБЛИВОСТІ НОТАРІАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ

ІНТЕРВ’Ю

АНДРІЙ АВТОРГОВ: «ДЕРЖАВІ ПОТРІБНО ВИЗНАЧИТИСЬ, ДО ЯКОЇ СИСТЕМИ МИ РУХАЄМОСЯ: ДО ПОВНІСТЮ ПРИВАТНОЇ ЧИ ВСЕ-ТАКИ ЗМІШАНОЇ»

20

БАНКРУТСТВО

БАНКРУТСТВО ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПРОЦЕДУРА ДЛЯ БАГАТИХ

ДУМКА ЕКСПЕРТА

24

ЗДАЙ КОРУПЦІОНЕРА – ОТРИМАЙ ПРЕМІЮ

26

ВІДКРИТИЙ РИНОК ЗЕМЛІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕБЕЗПЕКИ

30

КІНЕЦЬ ЕПОХИ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ. ЯКІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЮРИДИЧНОГО РИНКУ?

Засновник та видавець:
ТОВ БСВ Профменеджмент
Автор ідеї та головний редактор:
Надія Вороницька-Гайдак
Літературний редактор: Юлія Шешуряк
Дизайн та верстка: Інна Вінченко
Наклад: 1000 примірників.
Періодичність виходу 4 рази на рік.
Сфера розповсюдження:
загальнодержавна, зарубіжна.

Адреса редакції: 02072, м. Київ,
вул. Бориса Гмирі ½, оф. 141
З питань співпраці, розміщення реклами та розповсюдження звертайтесь:
тел. (044) 568-00-77
e-mail: office@femida.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
КВ № 18044-6894 Р
Видається з 2010 року.

Передрук матеріалів можливий лише за наявності письмової згоди редакції.
Думка редакції може не збігатись з думками авторів.

Відповідальність за зміст реклами несуть рекламодавці.

СЛОВО РЕДАКТОРА

Все біжить, все міняється...

Хто сказав, не пам'ятаю, але в сьогоднішній Україні ця фраза, як ніколи, відображає наше з вами повсякдення.

Разом з тим, що відбувається навколо, змінюємось і ми. Погано це чи добре, покаже час, а поки презентуємо наш перший кольоровий випуск... А незабаром ви побачите і оновлену сторінку нашого інтертнет-видання.

За останні декілька місяців у правовому житті нашої країни відбулося багато змін. Позитивні вони чи негативні, покаже практика, але щоб підводити підсумки, має пройти певний час… А от жити з цим ми повинні вже сьогодні.

Кожного разу, читаючи про реформи та зміни законодавства, ми сподіваємось, що при підготовці чергових документів наші законотворці неухильно дотримуються принципу адекватності, і нам з вами не доведеться писати наукові трактати, аби зрозуміти, як застосовувати те чи інше положення законодавства... Проте на сьогодні, на жаль, це скорішe мрія, ніж реальність.

З повагою,
головний редактор
Надія Вороницька-Гайдак

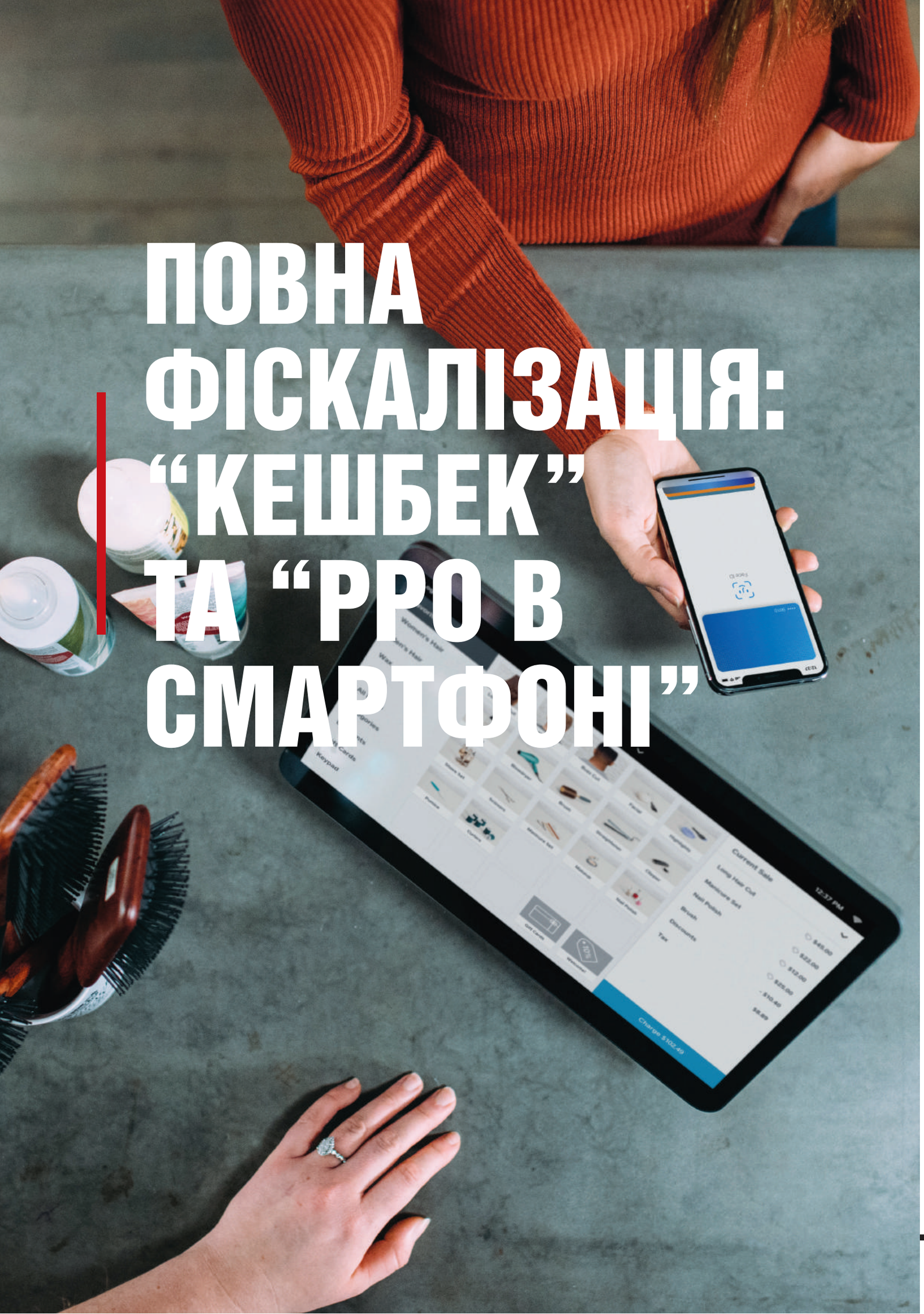

ПОВНА ФІСКАЛІЗАЦІЯ: “КЕШБЕК” ТА “РРО В СМАРТФОНІ”

Ірина Нараєвська
керуючий партнер ЮК «Nilos»,
Голова податкового комітету
Громадської ради при ГУ ДФС у м. Києві

Наталія Нараєвська
директор ЮК «Nilos»

За роки незалежності України ми так і не визначилися з курсом – куди ж йдемо? Чи бажаємо побудувати соціалізм із високими податками та соціальним захистом, чи капіталізм із мінімальним утриманням держави і низьким рівнем безкоштовних сервісів для громадян. На кожних виборах кидаємося в обійми різних політичних сил та персоналій, освіта, кваліфікація та досвід яких часто невідомий, тобто обираємо емоціями, а не фахово. Такий підхід спричиняє хаос у діяльності державних органів та у законотворенні.

Разом з тим, можна відслідкувати чіткі тенденції податкового нормотворення, спрямовані на фіскалізацію та встановлення повного онлайн-контролю за певними операціями.

Податковий кодекс України щороку потерпає від змін, виникають нові поняття та розділи. У 2015 році введено систему електронного адміністрування податку на додану вартість (СЕА ПДВ). 2016 рік відзначився запровадженням системи електронного адміністрування реалізації пального (СЕА РП), яка з липня 2019 року оновилася і стала іменуватися системою електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового, відповідно було розширено коло суб'єктів, на яких поширюється її робота. Тому введення системи обліку даних реєстраторів розрахункових операцій (СОД РРО) з жовтня 2020 року виглядає досить логічно.

Верховною Радою у вересні 2019 року прийняті резонансні закони № 128-IX та № 129-IX, які змінюють правила роботи бізнесу, адже ними запроваджується обов'язкова фіскалізація розрахунків, діджиталізація, змінюються правила роботи спрощенців та вводиться «кешбек». Закони приймалися з метою встановлення контролю за оборотом коштів, захисту прав споживачів та боротьби з контрабандою.

Давайте розберемось, як вплинуть такі зміни на роботу спрощенців, адже це найбільш широка категорія платників, яка підпадає під дію нових норм.

Ключові дати

З 19 жовтня 2019 року скорочуються види діяльності для перебування на спрощеній системі оподаткування (1-3 група), а саме:

- діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку (місцевого, міжнародного, міжміського);
- діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з використанням безпровідного доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електрозв'язку (місцевого, міжміського, міжнародного);
- діяльність з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку;
- діяльність з надання послуг технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж ефірного теле- і радіомовлення, проводового радіомовлення та телемереж.

З 19 квітня 2020 року розрахункові операції мають проводитися із застосуванням РРО та/або через програмні РРО з використанням режиму попереднього програмування найменування товарів (послуг) (із зазначенням коду товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД для підакцизних товарів), цін товарів (послуг) та обліку їх кількості. Тобто, вставлено обов'язкове ведення обліку підакцизних товарів з кодами УКТ ЗЕД.

Спрощенці зобов'язані:

- вести облік товарних запасів і здійснювати продаж лише тих товарів (послуг), що відображені в такому обліку;

- зберігати у місці продажу та надавати під час перевірки контролюючому органу документи (у паперовій або електронній формі), які підтверджують облік та походження товарів, що на момент перевірки знаходяться у місці продажу.

Такі вимоги не поширюються на фізосіб-підприємців, які є платниками єдиного податку та не зареєстровані платниками податку на додану вартість (крім тих, які провадять діяльність з реалізації технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту, а також лікарських засобів та виробів медичного призначення, ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння).

До 01 жовтня 2020 року реєстратори розрахункових операцій (РРО) та програмні реєстратори розрахункових операцій (програмні РРО) не застосовуються єдинниками (2-4 груп) з обсягом річного доходу до 1 млн грн. Окрім тих, хто реалізує технічно складні побутові товари, що підлягають гарантійному ремонту, та лікарські засоби, вироби медичного призначення, а також надає послуги у сфері охорони здоров'я.

З 01 жовтня 2020 року розширюється коло спрощенців (2-4 група), які обов'язково мають використовувати РРО, незалежно від обсягу доходу протягом календарного року, якщо здійснюють:

- продаж товарів/послуг в інтернеті;
- торгівлю складною технікою з гарантійним ремонтом;
- обмін валют та АЗС;
- торгівлю лікарськими засобами, надання послуг у сфері охорони здоров'я;
- торгівлю ювелірними виробами;
- торгівлю вживаними товарами;
- діяльність у сфері громадського харчування;
- надання туристичних послуг, послуг з транспортування;
- надання готельних послуг;
- торгівлю запчастинами до авто.

Окрім того, починає працювати «кешбек», тобто процедура контролю з боку споживачів за виконаням правил ведення розрахунків.

З 01 січня 2021 року збільшується річний обсяг доходу для спрощенців 2-ї групи – з 1,5 млн. грн. до 2,5 млн. грн. Підприємці-спрощенці 2-4 групи мають використовувати для розрахунків РРО або програмний РРО незалежно від обсягів доходу, видів діяльності та форми розрахунків.

Кожен підприємець-спрощенець має зареєструватися в СОД та оформити РРО.

Спрощенці на 3-й групі, які звикли проводити розрахункові операції тільки у безготівковій формі (тобто приймати оплати на поточний рахунок ФОП), теж будуть зобов'язані зареєструватися в СОД РРО та створювати фіскальний чек. Це пояснюється тим, що оплати їм можуть надходити з використанням платіжних систем (інтернет-еквайринг) WAYFORPAY, LIQPAY, PORTMONE, FONDY та інших аналогічних, а податківці вважають, що такі операції мають здійснюватися з використанням РРО.

Програмний РРО

В Законі від 20.09.2019 № 128-IX з'являється нове поняття – «програмний реєстратор розрахункових операцій». Передбачається, що це буде безкоштовний додаток, через який можна проводити розрахунки з покупцями, відправляти їм чеки та формувати звіти, як і в звичайному РРО.

Відмінність – все відбуватиметься в електронному вигляді. За бажанням покупця можливо направити розрахунковий документ на його телефон, месенджер, електронну пошту або відсканувати чек через QR-код. Додаток можна буде встановити на телефон чи комп'ютер. Для роботи з додатком необхідно отримати електронний цифровий підпис та подати форму № 20-ОПП для реєстрації господарської одиниці. В Електронному кабінеті вже є вкладка «Експериментальний проект РРО». Окрім того, в додаток додаються касири.

Ідея дуже прогресивна, але передбачає створення багатьох підзаконних нормативно-правових актів для її реалізації.

Крім того, законодавець встановлює різні правила для роботи з РРО для спрощенців-платників ПДВ та неплатників ПДВ. Спрощенцям, які є платниками ПДВ, необхідно попередньо внести в додаток весь наявний товар/послуги та заповнити всі поля до моменту проведення розрахунку. Спрощенці-неплатники ПДВ можуть вносити товар/послугу безпосередньо в момент проведення розрахунку.

Важливо, що в разі виходу з ладу програмного РРО проведення операцій не здійснюється до моменту усунення несправностей. СОД РРО буде розміщено на сервері податкової, який, як відомо, працює зі збоями. Можна очікувати, що при запроваджені програмних РРО навантаження на сервер збільшиться.

Штрафні санкції

З 19 квітня 2020 року до 01 жовтня 2020 року діятиме штраф у розмірі 10% вартості проданих товарів за порушення, вчинене вперше, та 50% вартості проданих товарів/послуг за кожне наступне порушення. Мова йде такі порушення: проведення операції на неповну суму вартості товарів; непроведення розрахунків через касові апарати; невідповідність суми коштів у касі з зазначеними у денному звіті більш ніж на 10% (а в разі використання розрахункової книжки – загальній сумі продажу за розрахунковими квитанціями з початку робочого дня); невидача розрахункового документу.

Розміри штрафів з 01 жовтня 2020 року:

– 100% вартості проданих товарів за порушення, вчинене вперше: за проведення операції на неповну суму вартості товарів; непроведення розрахунків через касові апарати; невідповідність суми коштів у касі з зазначеними у денному звіті більш ніж на 10% (а в разі використання розрахункової книжки – загальній сумі продажу за розрахунковими квитанціями з початку робочого дня); невидачу розрахункового документу. 150% вартості проданих товарів/послуг – за кожне наступне вчинення порушення;

– 850 грн (50 неподаткових мінімумів доходів громадян) – за невикористання книги ОРО та розрахункової книжки, якщо необхідно її використовувати;

– 510 грн (30 н. м. д. г.) – якщо не надруковано контрольну стрічку / не створено в електронній формі, або ж виявлено спотворення даних при проведенні операції;

– 84 грн (5 н. м. д. г.) – за проведення операцій без їх попереднього внесення в програму та обліку їх кількості (для безакцизних товарів);

– 510 грн (30 н. м. д. г.) – за проведення операцій без їх попереднього внесення в програму та обліку їх кількості (для підакзиних товарів);

– 5 100 грн (300 н. м. д. г.) – за використання РРО, в конструкцію / програмне забезпечення якого внесені зміни;

– 510 грн (30 н. м. д. г.) – за неподання до податкової обов'язкової звітності при використанні РРО;

– подвійна вартість товарів, які необліковані у встановленому порядку та/або не надано документів, які підтверджують їх облік, але не менше 10 н. м. д. г. (окрім ФОП-спрощенців, які не є платниками ПДВ).

ВВЕДЕННЯ СИСТЕМИ «КЕШБЕКУ», ЗВІСНО, БУДЕ ДИСЦИПЛІНУВАТИ ПІДПРИЄМЦІВ, АЛЕ РОЗШИРЮЄ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗЛОВЖИВАНЬ З БОКУ СПОЖИВАЧІВ ТА КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ.

«Кешбек»

Система «кешбеку» почне працювати з 01 жовтня 2020 року. Законодавчі новації передбачають, що кожен споживач має право подати скаргу в податкову за порушення порядку проведення розрахунків на покупку більше 850 грн. В теорії це має працювати так: покупка – скарга – перевірка – сплата штрафу – перерахування коштів споживачу.

Підстави для подання скарги досить розмиті, ось деякі з них:

– невидача розрахункового документу;

– непроведення операції на повну суму;

– невикористання касового апарату тощо.

Для подання скарги необхідно отримати електронний цифровий підпис, оскільки вона направляється через Електронний кабінет. Скарга формується з дотриманням визначених умов, зокрема: дані про покупця; дата придбання товарів/послуг; інформація щодо купівлі товару/послуги; інформація про магазин, де придбано товар; документи, отримані при операції; банківські реквізити, на які нарахують винагороду.

Податкова отримує скаргу, розглядає її та проводить перевірку підприємця. Якщо порушення підтверджується, складається акт та приймається рішення про застосування штрафних (фінансових) санкцій. Компенсація («кешбек») скаржнику відбувається за умови узгодження суми штрафу та його перерахування до державного бюджету.

Введення системи «кешбеку», звісно, буде дисциплінувати підприємців, але розширює можливості для зловживань з боку споживачів та контролюючих органів.

Загалом, аналіз вказаних законів дозволяє дійти висновку, що питання обліку товарів для платників, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, залишається дискусійним. F

ВИКОРИСТАННЯ НЕРЕЗИДЕНТІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ

Микола Пушинський
юрист ЮК Synegor Law Firm

> В УКРАЇНІ НІХТО НЕ БАЧИТЬ РЕАЛЬНИХ ВЛАСНИКІВ, ВАЖЧЕ ЗДІЙСНИТИ ПІДРОБКУ ДОКУМЕНТІВ, ІСНУЮТЬ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ. ТОБТО, РІВЕНЬ ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НЕРЕЗИДЕНТІВ ЗНАЧНО ВИЩИЙ.

Правильна індивідуальна схема бізнесу допоможе законно оптимізувати податкові витрати та уникнути можливих збитків у випадку недобросовісності контрагента чи контролюючого органу. А отже, захистити бізнес – як від зовнішніх ворогів, так і всередині самої корпоративної структури. Саме від коректного податкового планування залежить раціональність витрат підприємства та безпека бізнесу.

Одним зі способів податкової оптимізації, підвищення конкурентоспроможності та захисту бізнесу є включення нерезидентів в структуру бізнесу. Вказане питання слід розглядати в аспекті глобальної світової деофшоризації – дій, спрямованих на боротьбу з приховуванням доходів підприємств.

Якщо власник українського бізнесу вирішує створити міжнародну структуру, першим етапом є вибір юрисдикції і створення / покупка відповідної нерезидентної компанії. Раніше популярними юрисдикціями були Панама, Британські Віргінські Острови, Беліз, Кіпр, Маршаллові острови, Сейшельські острови, Об'єднане Королівство.

Так, фізична особа, що володіє бізнесом, спочатку створює окрему компанію за кордоном, яка далі стає власником холдингу. Наприклад, громадянин України є власником компанії на Белізі, яка володіє холдингом, зареєстрованим на Кіпрі. Бізнес здійснює діяльність, використовуючи холдинг в торгових операціях з нерезидентами, виходячи на міжн родний ринок, виплачуючи дивіденди за кордон. В Україні ніхто не бачить реальних власників, важче здійснити підробку документів, існують механізми захисту іноземних інвестицій. Тобто, рівень захисту бізнесу при використанні нерезидентів значно вищий.

Крім холдингових компаній в структуру включаються так звані торгові компанії, які є активними гравцями міжнародного ринку і провадять основну операційну діяльність.

При використанні нерезидентів у структурі бізнесу використовують компанії «балансові» (вони є власниками нерухомості, рухомого майна) та торгові (операційні), зареєстровані в різних юрисдикціях, в залежності від розташування контрагентів, відносин з банками, систем оподаткування.

З однієї сторони, використання нерезидентів дає можливість убезпечити бізнес та оптимізувати оподаткування, однак, з іншої сторони, є ряд ризиків при використанні у структурі бізнесу нерезидентів.

В першу чергу, слід вивчити вимоги плану BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), включаючи правила трансфертного ціноутворення.

Одним із простих прикладів зменшення податкового навантаження на підприємство шляхом здійснення господарських правовідносин з нерезидентом є експорт товару, постачальником якого виступає резидент України, покупцем — резидент офшорної території (наприклад, Беліз, Каймани, Кіпр, Маршаллові острови), а вантажоотримувачем - контрагент постачальника (наприклад, Ізраїль, США, Венесуела). Це так звана схема роботи торгівельної компанії.

Товар від постачальника продається покупцю за заниженою ціною. Ціна продажу товару від нерезидента кінцевому покупцю (вантажоотримувачу) уже буде на рівні ринкових цін.

Однак, робота з нерезидентами може мати ризик. Так, відповідно до пункту 39.2.1. Податкового кодексу України контрольованими операціями є господарські операції платника податків, що можуть впливати на об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств платника податків, а саме:

а) господарські операції, що здійснюються з пов'язаними особами-нерезидентами, зокрема у випадках, визначених підпунктом 39.2.1.5 ПКУ;

б) зовнішньоекономічні господарські операції з продажу та/або придбання товарів та/або послуг через комісіонерів-нерезидентів;

в) господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, зареєстрованими у державах (на територіях), включених до переліку держав (територій), затвердженого Кабінетом Міністрів України відповідно до підпункту 39.2.1.2 ПКУ, або які є резидентами цих держав;

г) господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, які не сплачують податок на прибуток (корпоративний податок), зокрема із доходів, отриманих за межами держави реєстрації таких нерезидентів, та/або не є податковими резидентами держави, в якій вони зареєстровані як юридичні особи. Перелік організаційно-правових форм таких нерезидентів в розрізі держав (територій) затверджується Кабінетом Міністрів України.

Таким чином, при господарських операціях з деякими нерезидентами (перелік вказаний у ст. 39 ПКУ) підприємство в Україні зобов'язане подавати звіт про контрольовані операції (трансфертне ціноутворення).

Трансферне ціноутворення (ТЦУ) передбачає коригування ціни угоди з метою мінімізації податкової складової, що є можливим при використанні різних податкових режимів за попереднім погодженням учасників такої угоди. Слід пам'ятати, що за умови річного доходу компанії в 150 млн грн і більше, а також якщо обсяг операцій з кожним повязаним контрагентом становить понад 10 млн грн на рік, обов'язковим є складання та подання звітності з ТЦУ.

Компанії повинні доводити, що встановлені для пов'язаних осіб ціни відповідають принципу «витягнутої руки». Даний принцип, закріплений в Керівництвах Організації економічного співробітництва і розвитку з трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб, знайшов відображення в ст. 39 Податкового кодексу України.

Таким чином, при неправильній роботі з нерезидентами можна отримати низку ускладнень, і не лише щодо ТЦУ. Можливі складнощі з виплатою дивідендів, інших платежів, які є об'єктом оподаткування податку на репатріацію, а також проблеми із банківським фінансовим моніторингом.

Отже, нерезиденти у структурі підприємства можуть убезпечити ваш бізнес, допомогти в податковій оптимізації, але неправильне їх використання загрожує негативними наслідками.

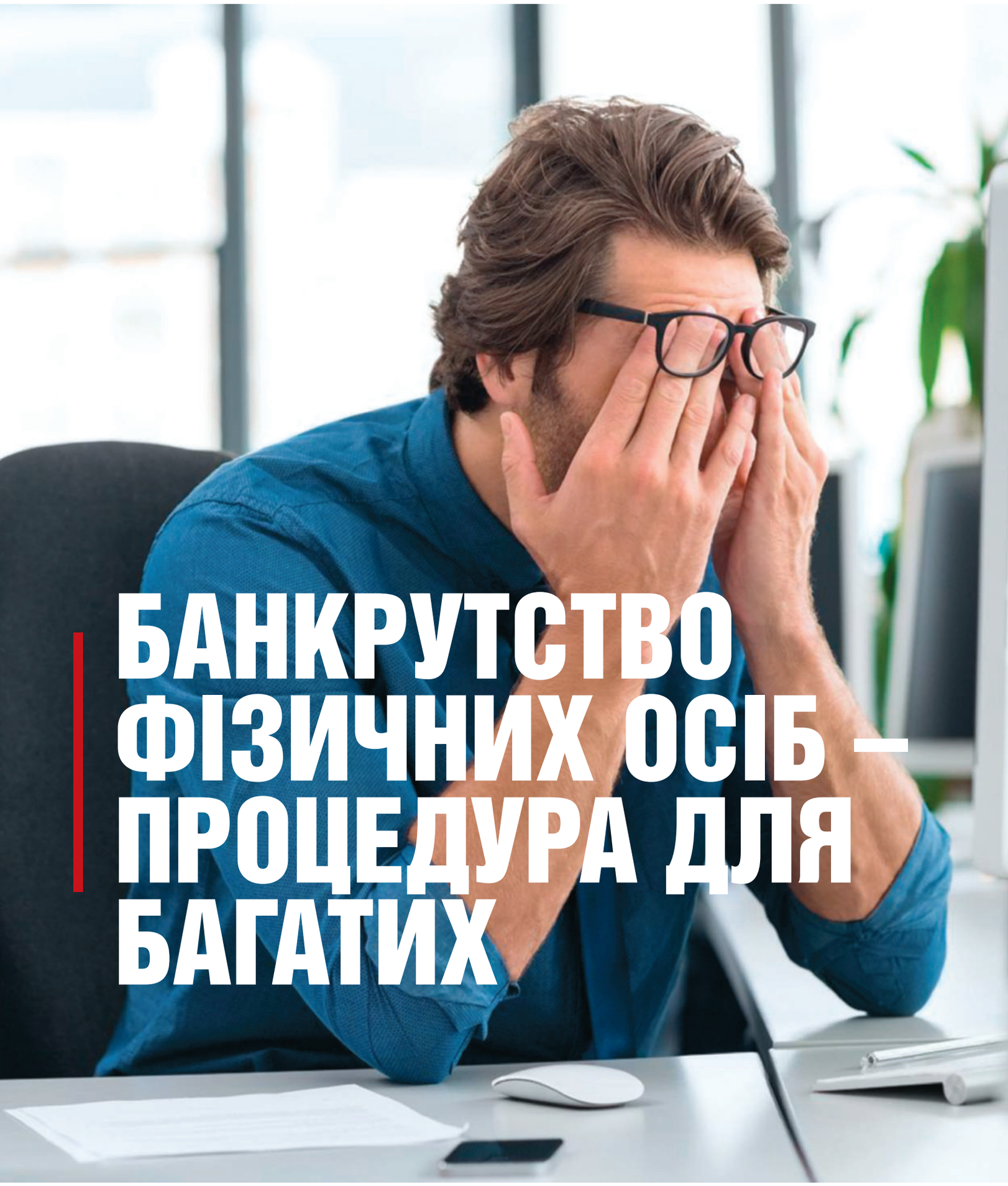

БАНКРУТСТВО ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПРОЦЕДУРА ДЛЯ БАГАТИХ

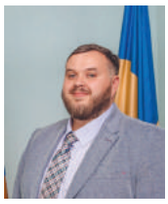

Артем Багінський
адвокат, арбітражний керуючий

> ЯК БИ ЦЕ ПАРАДОКСАЛЬНО НЕ ЗВУЧАЛО, АЛЕ ПОРІГ ВХОДУ В ПРОЦЕДУРУ БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ Є НАСТІЛЬКИ ВИСОКИМ, ЩО ЦІЛІЙ ВЕРСТВІ НАСЕЛЕННЯ, ЯКЕ ЗНАХОДИТЬСЯ НА РІВНІ ДОСТАТКУ НИЖЧЕ СЕРЕДНЬОГО, УВІЙТИ ТА УТРИМУВАТИ ПРОЦЕДУРУ БАНКРУТСТВА Є ДОСТАТНЬО НЕПОМІРНО З ТОЧКИ ЗОРУ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ.

Після набрання чинності Кодексом з процедур банкрутства його авторами була запущена масована маркетингова атака щодо соціальної спрямованості Кодексу у питаннях відновлення платоспроможності фізичних осіб, врегулювання одвічної проблеми валютної заборгованості за банківськими кредитами, потенційного підвищення рівня держави у загальносвітовому рейтингу Doing business.

Водночас, важко розділити такий безкомпромісний оптимізм авторів кодексу щодо його «соціальності» та демократичного вирішення загальнодержавної проблеми врегулювання проблемної заборгованості за валютними кредитами.

Банкрутство для багатих

Як би це парадоксально не звучало, але поріг входу в процедуру банкрутства фізичної особи є настільки високим, що цілій верстві населення, яке знаходиться на рівні достатку нижче середнього, увійти та утримувати процедуру банкрутства є достатньо непомірно з точки зору фінансових витрат.

Так, у відповідності до п.12 ч.2 ст.116 Кодексу з процедур банкрутства до заяви про порушення провадження у справі про неплатоспроможність додаються докази авансування боржником на депозитний рахунок суду винагороди керуючому реструктуризацією за 3 місяці виконання повноважень.

У відповідності до абзацу третього частини другої статті 30 Кодексу, основна винагорода керуючого реструктуризацією становить 5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що станом на день написання цієї статті складає 10035 гривень на місяць. Тобто для подання заяви фізичній особі необхідно сплатити на депозитний рахунок господарського суду 30105 грн, що більше ніж в сім разів перевищує мінімальну заробітну плату.

За уявленнями авторів Кодексу, процедура реструктуризації боргів для фізичної особи не повинна перевищувати 3-х місяців. Очевидно, практика коригуватиме такі уявлення, і якщо строк буде перевищено, фізичній особі доведеться щомісяця сплачувати керуючому реструктуризацією 5 розмірів прожиткового мінімуму.

Також Кодекс містить, на нашу думку, надзвичайно абсурдну та неконституційну норму.

Так, відповідно до п. 4 ч.7 ст. 123 Кодексу, господарський суд закриває провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи якщо боржник не має фінансових можливостей виплачувати заборгованість за кредитом в іноземній валюті, забезпеченим квартирою або житловим будинком, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, на умовах, передбачених цим Кодексом.

Тобто, цією нормою повністю нівелюється завдання процедури банкрутства, а саме звільнення від непосильних боргів.

«На нашу думку, ці норми мають дискримінаційний характер стосовно такого боржника, оскільки позбавляють його можливості скористатися перевагами, які надає статус банкрута, зокрема отримати звільнення від боргів за недостатністю майна. Це не відповідає нормам статті 24 Конституції України щодо рівності прав громадян та неможливості встановлення привілеїв чи обмежень за будь-якими ознаками, в тому числі майнового стану (чи з підстав виникнення заборгованості)», – так рецензувало Головне юридичне управління апарату Верховної Ради України пропозицію авторів увести зазначену норму в Кодекс. Однак парламентарі не дослухались до фахової позиції та проігнорували очевидну неконституційність норми, вона увійшла в чинний Кодекс.

Невигідне положення

Фізичні особи знаходяться у значно більш невигідному положенні щодо можливості скористатись процедурами банкрутства, аніж юридичні особи.

Кодекс з процедур банкрутства описувався та рекламувався його авторами як «проєвропейський», революційний, такий, що нарешті спрощує входження у процедуру банкрутства, роблячи її конкурентом процедурі виконавчого провадження. Мінімального розміру боргу для входження в процедуру банкрутства Кодексом не передбачено, а також немає необхідності спочатку звертатись у виконавчу службу.

Проте таке полегшення не діє для фізичних осіб. Відповідно до частини другої статті 105 Кодексу, боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо:

- розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати;

- боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж 2-х місяців;

- ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної особи майна, на яке може бути звернено стягнення;

- існують інші обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза\ неплатоспроможності).

Тобто, зазначена норма вводить для фізичних осіб поріг мінімальної суми боргу, після перевищення якого вона має право звернутись до суду із заявою про неплатоспроможність.

Станом на день написання цієї статті мінімальна сума боргу складає 125 190 грн.

Зазначене, знову ж таки, закриває дорогу до переваг процедур банкрутства фізичним особам, які, як правило, не є людьми середнього достатку.

Кодекс передбачає обмеження для кредиторів фізичної особи звертатись до суду з заявою про неплатоспроможність проти такої фізичної особи. Лише боржник-фізична особа має право звернутись із такою заявою, щоб визнати себе неплатоспроможною. Зазначене авторами Кодексу висвітлювалось як соціальна спрямованість Кодексу, як гарантія правової безпеки фізичної особи.

Частково, звичайно, саме з цим твердженням можливо погодитись. Проте взамін автори підняли планку входу в процедуру банкрутства для фізичних осіб настільки високо, що далеко не всі фізичні особи можуть користуватись цими процедурами.

Усе зазначене може стати в подальшому підставою для звернення до Європейського суду з прав людини з підстав порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а саме доступу до правосуддя. Адже процедура врегулювання неплатоспроможності фізичної особи є чи не найдорожчою в Україні для фізичної особи з усіх можливих судових процесів. F

ЗАЗНАЧЕНЕ, ЗНОВУ Ж ТАКИ, ЗАКРИВАЄ ДОРОГУ ДО ПЕРЕВАГ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ, ЯКІ, ЯК ПРАВИЛО, НЕ Є ЛЮДЬМИ СЕРЕДНЬОГО ДОСТАТКУ.

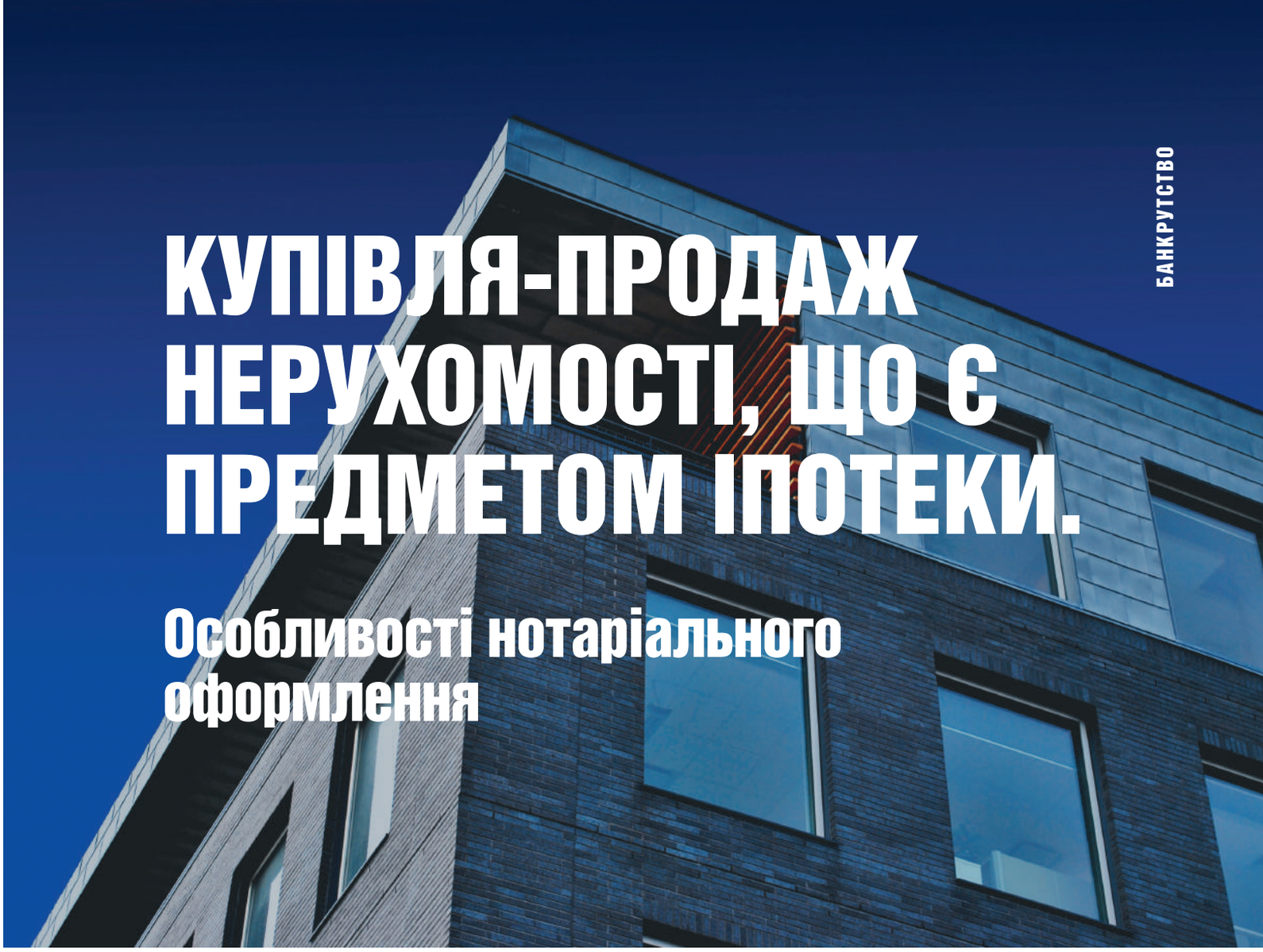

КУПІВЛЯ-ПРОДАЖ НЕРУХОМОСТІ, ЩО Є ПРЕДМЕТОМ ІПОТЕКИ.

Особливості нотаріального оформлення

Марина Демченко
адвокат, старший партнер
Femida Legal Association

Ст. 41 Конституції України гарантує кожному право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Відповідно до ст.ст. 316, 317 ЦК України правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном. Згідно із положеннями ст. 328 ЦК України право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів.

Договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 626 ЦК України). В силу положень ст. 627 ЦК України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

З викладеного вбачається, що власник має значні права та гарантії відносно належного йому майна. Втім, не треба забувати про те, що власність зобов'язує. Договір є обов'язковим для виконання сторонами, зазначається у ст. 629 ЦК України. З метою дотримання учасниками договірних правовідносин взятих на себе зобов'язань в цивільному праві передбачено інститут забезпечення виконання зобов'язань.

Досвід практичної юридичної діяльності вказує на те, що в сучасних умовах здійснення господарської діяльності досить часто потребує залучення додаткового фінансування. І майже завжди головною умовою кредитора є отримання в іпотеку належного позичальнику нерухомого майна.

Якщо іпотека стає проблемною…

Відповідно до положень Закону України «Про іпотеку» іпотекою є вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом.

Враховуючи нестабільну економічну ситуацію в Україні, на сьогодні непоодинокими є випадки, коли незважаючи на те, що всі домовленості з істотних умов договору досягнуто, всі документи оформлено належним чином, підписи на договорах нотаріально засвідчено, заборони та обтяження зареєстровано у встановленому порядку, тобто договори укладено та навіть частково виконано, – настає момент, коли подальше виконання стає неможливим з тих чи інших підстав. І ость тоді постає питання: як бути з предметом іпотеки?

На дане питання однозначної відповіді немає. Є кілька варіантів розвитку подій, і тут розпочинається найцікавіше, оскільки боржник не завжди готовий добровільно віддати свою власність, яка є предметом іпотеки, а кредитор, в свою чергу, постає перед вибором – отримати виконання зобов'язання шляхом реєстрації за собою права власності на предмет іпотеки або шляхом продажу предмета іпотеки.

В аспекті викладеного важко заперечити той факт, що продати нерухомість, яка є предметом іпотеки, є справою непростою, оскільки в суспільстві існує стале переконання про те, що іпотечна нерухомість є «проблемною», і хоча часто її пропонують зі значним дисконтом, не можна нехтувати наявністю ряду ризиків, пов'язаних з придбанням такої нерухомості.

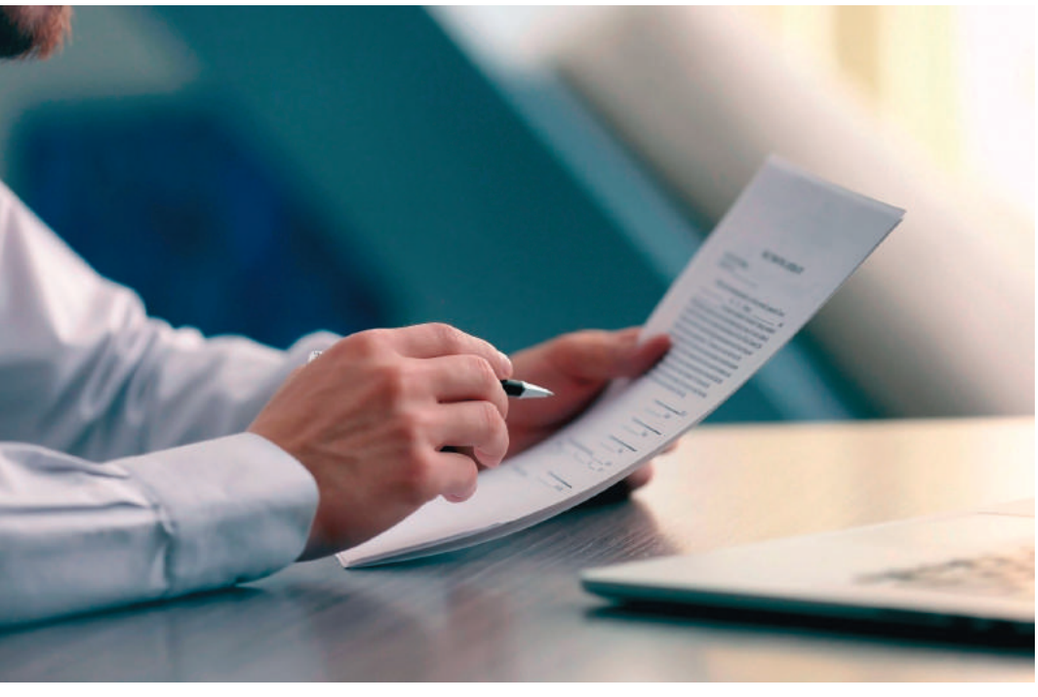

Проте, якщо підійти до цього питання максимально підготовлено, ретельно проаналізувати та підготувати всі документи, дотриматись процедури, то придбання так званої «проблемної» нерухомості може стати вдалою інвестицією. Отже, більш детально зупинимося саме на основних моментах оформлення купівлі-продажу предмета іпотеки.

Особливості купівлі-продажу

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про іпотеку» у разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання іпотекодержатель вправі задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки, якщо інше не передбачено законом. Звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється на підставі рішення суду, виконавчого напису нотаріуса або згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя.

Позасудовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі договору врегульовано ст. 36 Закону, відповідно до якої позасудове врегулювання здійснюється згідно із застереженням про задоволення вимог іпотекодержателя, що міститься в іпотечному договорі, або згідно з окремим договором між іпотекодавцем та іпотекодержателем про задоволення вимог іпотекодержателя, що підлягає нотаріальному посвідченню, який може бути укладений одночасно з іпотечним договором або в будь-який час до набрання законної сили рішенням суду про звернення стягнення на предмет іпотеки.

Договір про задоволення вимог іпотекодержателя, яким також вважається відповідне застереження в іпотечному договорі, визначає можливий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до цього Закону. Визначений договором спосіб задоволення вимог іпотекодержателя не перешкоджає іпотекодержателю застосувати інші

встановлені цим Законом способи звернення стягнення на предмет іпотеки.

Договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками, може передбачати:

– передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання у порядку, встановленому статтею 37 цього Закону;

– право іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, встановленому статтею 38 цього Закону.

У договорі про задоволення вимог іпотекодержателя або у відповідному застереженні в іпотечному договорі зазначаються:

– умови, у разі настання яких іпотекодержатель може використати своє право на позасудове стягнення;

– порядок визначення вартості, за якою іпотекодержатель набуває право власності на предмет іпотеки;

– прийнятні та належні способи обміну повідомленнями між сторонами договору.

Завершенням позасудового врегулювання є державна реєстрація прав власності на всі предмети іпотеки, що виступають забезпеченням за основним зобов'язанням: за іпотекодержателем (якщо звернено стягнення на предмет іпотеки шляхом набуття його у власність іпотекодержателем); за покупцем (якщо звернено стягнення на предмет іпотеки шляхом його продажу іпотекодержателем третій особі).

Отже, першим важливим моментом, на який варто звернути увагу, є наявність застереження про задоволення вимог іпотекодержателя та його зміст.

Продаж предмета іпотеки врегульовано ст. 38 Закону, яка передбачає обов'язок іпотекодержателя за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця та всіх осіб, які мають зареєстровані у встановленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, про свій намір укласти цей договір. У разі невиконання цієї умови іпотекодержатель несе відповідальність перед такими особами за відшкодування завданих збитків.

Протягом 30-денного строку з дня отримання такого повідомлення особа, яка має зареєстровані права чи вимоги на предмет іпотеки, вправі письмово повідомити іпотекодержателя про свій намір купити предмет іпотеки. З дня отримання іпотекодержателем цього повідомлення вказана особа набуває переважне право на придбання предмета іпотеки у іпотекодержателя. Якщо таких повідомлень надійшло декілька, право на придбання предмета іпотеки у іпотекодержателя належить особі, яка має вищий пріоритет своїх зареєстрованих прав чи вимог.

Якщо особа, яка висловила намір придбати предмет іпотеки, ухиляється або з інших причин не вчиняє дій до укладення договору купівлі-продажу предмета іпотеки з іпотекодержателем протягом 5 днів після закінчення вказаного вище тридцятиденного строку, вона втрачає право на придбання предмета іпотеки. Це право переходить до інших осіб, які висловили намір придбати предмет іпотеки, відповідно до пріоритету їх прав і вимог.

Якщо особи, які мають зареєстровані права чи вимоги на предмет іпотеки, не висловили наміру його придбати, іпотекодержатель вправі продати предмет іпотеки будь-якій іншій особі на власний розсуд.

ЯКЩО ОСОБИ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАРЕЄСТРОВАНІ ПРАВА ЧИ ВИМОГИ НА ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ, НЕ ВИСЛОВИЛИ НАМІРУ ЙОГО ПРИДБАТИ, ІПОТЕКОДЕРЖАТЕЛЬ ВПРАВІ ПРОДАТИ ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ БУДЬ-ЯКІЙ ІНШІЙ ОСОБІ НА ВЛАСНИЙ РОЗСУД.

ІПОТЕКОДАВЕЦЬ І БОРЖНИК, ЯКЩО ВІН Є ВІДМІННИМ ВІД ІПОТЕКОДАВЦЯ, МАЮТЬ ПРАВО ВИКОНАТИ ОСНОВНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРОТЯГОМ 30-ДЕННОГО СТРОКУ.

Дії щодо продажу предмета іпотеки та укладання договору купівлі-продажу здійснюються іпотекодержателем від свого імені, на підставі іпотечного договору, який містить застереження про задоволення вимог іпотекодержателя, що передбачає право іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки, без необхідності отримання для цього будь-якого окремого уповноваження іпотекодавця. При нотаріальному посвідченні такого договору купівлі-продажу правовстановлюючий документ на предмет іпотеки не подається.

Другим важливим моментом є своєчасне та належне повідомлення іпотекодавця про намір продати предмет іпотеки.

Ціна продажу предмета іпотеки встановлюється за згодою між іпотекодавцем і іпотекодержателем або на підставі оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності , на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна. У разі невиконання цієї умови іпотекодержатель несе відповідальність перед іншими особами згідно з пріоритетом та розміром їх зареєстрованих прав чи вимог, та перед іпотекодавцем в останню чергу за відшкодування різниці між ціною продажу предмета іпотеки та звичайною ціною на нього.

Розподіл коштів від продажу предмета іпотеки між іпотекодержателем та іншими особами, що мають зареєстровані права чи вимоги на предмет іпотеки, здійснюється відповідно до встановленого пріоритету та розміру цих прав чи вимог. Решта коштів повертається іпотекодавцю.

Іпотекодержатель, який реалізував предмет іпотеки, надсилає іпотекодавцю, боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, та іншим іпотекодержателям звіт про розподіл коштів від продажу предмета іпотеки.

Іпотекодавець і боржник, якщо він є відмінним від іпотекодавця, мають право виконати основне зобов'язання протягом 30-денного строку.

Договір купівлі-продажу предмета іпотеки є правовою підставою для реєстрації права власності покупця на нерухоме майно, що було предметом іпотеки.

Третє, на що варто звернути увагу під час купівлі-продажу предмета іпотеки, є нотаріальне оформлення документів та реєстрація права власності на предмет іпотеки за покупцем, що врегульовано Законом України «Про нотаріат», Законом «України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України та Порядком державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Нотаріальне оформлення та реєстрація

Відповідно до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, якщо рішенням суду або договором про задоволення вимог іпотекодержателя передбачено право іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки будь-якій особі-покупцеві, посвідчення таких договорів здійснюється за загальними правилами посвідчення договорів відчуження.

Для посвідчення такого договору іпотекодержатель зобов'язаний за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця та всіх осіб, які мають зареєстровані в установленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, про свій намір укласти такий договір. Іпотекодержатель має документально підтвердити нотаріусу, що він повідомив осіб, які мають зареєстровані в установленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, відповідно до інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Особи, які виявили бажання придбати предмет іпотеки (відмовитися від права купівлі), повинні в 30-денний строк з дня одержання повідомлення щодо наміру продажу письмово повідомити іпотекодержателя або нотаріуса про свій намір. Особа набуває переважне право на придбання предмета іпотеки в іпотекодержателя з дня

отримання іпотекодержателем повідомлення про згоду на купівлю предмета іпотеки.

Якщо в установлений строк відповідь на повідомлення від осіб, які мають право переважної купівлі предмета іпотеки, не надійшла, нотаріус вправі посвідчити договір купівлі-продажу предмета іпотеки будь-якій іншій особі на розсуд іпотекодержателя.

Якщо особа, яка висловила згоду придбати предмет іпотеки, ухиляється або з інших причин не вчиняє дій до укладення договору купівлі-продажу предмета іпотеки з іпотеко держателем, то протягом 5 днів після закінчення 30-денного строку, встановленого для надання такої згоди, вона втрачає право на придбання предмета іпотеки. Це право переходить до інших осіб, які висловили намір придбати предмет іпотеки, відповідно до пріоритету їх прав і вимог.

Якщо повідомлень про згоду на придбання предмета іпотеки надійшло декілька, право на придбання предмета іпотеки в іпотекодержателя належить особі, яка має вищий пріоритет своїх зареєстрованих прав чи вимог.

Нотаріус має право посвідчити договір купівлі-продажу предмета іпотеки іншій особі за наявності відомостей про те, що інші особи, які мають зареєстровані в установленому законодавством порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, відмовились одержати надіслані на їх адресу повідомлення про намір продати предмет іпотеки. Про цю обставину повинна свідчити зроблена на зворотному повідомленні відмітка органу зв'язку.

Договір купівлі-продажу предмета іпотеки сторонній особі може бути посвідчений також у разі, якщо адреси інших осіб, які мають зареєстровані в установленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, невідомі. На підтвердження цього факту повинен бути поданий документ відповідного компетентного органу (довідкової служби, адресного бюро тощо).

Ціна продажу предмета іпотеки має бути встановлена за згодою між іпотекодержателем та іпотекодавцем. У разі недосягнення згоди щодо ціни продажу предмету іпотеки здійснюється за ціною, не нижчою від встановленої незалежною оцінкою, що підтверджується відповідним актом про оцінку.

Підставою для припинення іпотеки та зняття заборони відчуження предмета іпотеки у випадку укладення договору купівлі-продажу є заява іпотекодержателя.

Ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» встановлює, що державна реєстрація права власності та інших речових прав, крім державної реєстрації права власності на об'єкт незавершеного будівництва, укладеного в установленому законом порядку договору, предметом якого є нерухоме майно, речові права на яке підлягають державній реєстрації, чи його дубліката.

Відповідно до Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, для державної реєстрації права власності на підставі договору іпотеки, що містить застереження про задоволення вимог іпотекодержателя шляхом набуття права власності на предмет іпотеки, також подаються:

– копія письмової вимоги про усунення порушень, надісланої іпотекодержателем іпотекодавцеві та боржникові, якщо він є відмінним від іпотекодавця;

– документ, що підтверджує наявність факту завершення 30-денного строку з моменту отримання іпотекодавцем та боржником, якщо він є відмінним від іпотекодавця, письмової вимоги іпотекодержателя у разі, коли більш тривалий строк не зазначений у відповідній письмовій вимозі;

– заставна (якщо іпотечним договором передбачено її видачу).

Наявність зареєстрованої заборони відчуження майна, накладеної нотаріусом під час посвідчення договору іпотеки, на підставі якого набувається право власності на предмет іпотеки іпотекодержателем, а також зареєстрованих після державної реєстрації іпотеки інших речових прав, зокрема іпотеки, на передане в іпотеку майно не є підставою для відмови у державній реєстрації права власності за іпотекодержателем. F

РЕФОРМА ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТРИВАЄ, ПРИ ЦЬОМУ ПРИВАТНІ ВИКОНАВЦІ ДЕМОНСТРУЮТЬ ВИСОКІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ. ЧОМУ БІЗНЕСУ ВИГІДНО СПІВПРАЦЮВАТИ САМЕ З ПРИВАТНИМИ ВИКОНАВЦЯМИ ТА ЯКИМИ Є АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СФЕРИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ – ПРО ЦЕ МИ ПОГОВОРИЛИ ІЗ АНДРІЄМ АВТОРГОВИМ, ПРИВАТНИМ ВИКОНАВЦЕМ, ЧЛЕНОМ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ, КАНДИДАТОМ ЮРИДИЧНИХ НАУК.

– Андрію, Вас можна назвати найвідомішим приватним виконавцем України. Як впливає така популярність на робочий процес?

– На робочий процес це майже не впливає, хіба що сторони або їх представники досить часто кажуть «а ми чули про Вашу історію, тому і прийшли до Вас, бо впевнені, що високий статус боржника на Вас не вплине».

Дійсно, я один із перших, хто докладав всіх зусиль, аби професія приватного виконавця з'явилась в Україні, та один з перших, хто прийшов в неї. Так сталося, що я став першим із виконавців, кому незаконно припинили діяльність, і першим, кому суд повернув це право.

Чи вчинив би я по іншому, знаючи, що доведеться пройти цей шлях? Напевно, що вчинив би так само, оскільки впевнений у своїй правоті.

– Яку оцінку можете поставити здійсненій раніше реформі виконавчого провадження в Україні та запровадженню інституту приватного виконання? Що варто ще змінити?

– Я би не називав реформу такою, що здійснена. Вона ще триває і буде тривати. Потрібно чимало зусиль аби виконання судових рішень в Україні вийшло на більш-менш прийнятний рівень. Зробити та змінити маємо ще дуже багато.

Наразі можна з впевненістю стверджувати тільки те, що у нас в країні діють приватні виконавці.

АНДРІЙ АВТОРГОВ:

«ДЕРЖАВІ ПОТРІБНО ВИЗНАЧИТИСЬ, ДО ЯКОЇ СИСТЕМИ МИ РУХАЄМОСЯ: ДО ПОВНІСТЮ ПРИВАТНОЇ ЧИ ВСЕ-ТАКИ ЗМІШАНОЇ»

– НА ЖАЛЬ, ТАК СКЛАЛОСЯ, ЩО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ ЗАВЖДИ ПЕРЕБУВАЛА В ЗОНІ ВИСОКИХ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ. ЦЬОМУ СПРИЯЄ РЯД НЕГАТИВНИХ ФАКТОРІВ. ЦЕ НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТНІ, НЕЧІТКІ КРИТЕРІЇ ВИПЛАТИ ВИНАГОРОДИ, НАДМІРНИЙ ВПЛИВ КЕРІВНИКА ОРГАНУ НА ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ.

Решта проблемних питань виконавчого провадження, на жаль, так і залишились невирішеними.

На сьогоднішній день, як у державних, так і у приватних виконавців відсутній швидкий та повноцінний доступ до відомостей про майно боржника. Відсутня автоматизована система арешту коштів, відсутній повноцінний електронний обмін даними з тримачами реєстрів. За таких обставин, замість своєчасного та повного виконання, виконавче провадження виливається у тривалий процес переписки виконавця з державними органами, за час якої боржник має чималу «фору» задля приховування своїх активів.

Не скасовано жодного мораторію, і навіть навпаки, запроваджуються нові. Так, за законом фізичні або юридичні особи мають право вільного вибору приватного виконавця з числа тих, відомості про яких внесено до Єдиного реєстру приватних виконавців України, з урахуванням суми стягнення та місця виконання рішення. Разом з тим, до цього часу стягувач не може в повній мірі реалізувати це право зі збереженням арештів та інших заходів примусового виконання, оскільки, як і раніше, не може забрати виконавче провадження від органу ДВС та передати приватному виконавцю.

Тому реформа продовжується, і попереду ще дуже багато роботи.

– Серед пріоритетних напрямів роботи Міністерства юстиції визначено реформування сфер виконавчого провадження, зокрема з метою мінімізації корупційних ризиків. Про які саме ризики йде мова?

– На жаль, так склалося, що діяльність органів державної виконавчої служби завжди перебувала в зоні високих корупційних ризиків. Цьому сприяє ряд негативних факторів. Це низький рівень заробітної платні, нечіткі критерії виплати винагороди, надмірний вплив керівника органу на державного виконавця.

В органах ДВС перебувають виконавчі провадженні на мільйонні, а то й мільярдні суми.

Тому завжди є спокуса запропонувати стороні «вирішити питання» з «прискорення» або ж «гальмування» виконання судового рішення.

Не утримались чиновники від спокуси діяти тими самими методами і щодо приватних виконавців. Почали з'являтися певні так звані «смотрящі», формуватися «стоп-списки», фабрикуватися дисциплінарні провадження.

Сподіваюсь, що ці всі негативні явища залишилися в минулому, а тому прагнення Міністерства юстиції до мінімізації корупційних ризиків у цій сфері можна тільки вітати.

– Нещодавно Вас введено до складу дисциплінарної комісії приватних виконавців. Якими принципами керуватиметеся у цій діяльності?

– Розглядати дисциплінарні справи по закону і по совісті. Робити все, аби дисциплінарна комісія з карального органу перетворилась на Суд Честі з великої літери. До речі, саме так називається дисциплінарна комісія або дисциплінарна палата судових виконавців в деяких країнах.

Застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення може мати місце лише у випадку підтверджених випадків порушення правил професійної поведінки, які є значними, неприпустимими або ганьблять професію. Рішення дисциплінарної комісії як про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення, так і про відмову застосування, мають бути мотивованими та знеособлено оприлюдненими.

– Приватний виконавець та державний – конкуренти чи партнери?

– Скоріше конкуренти, аніж партнери. Причому конкуренція ця відбувається в нерівних умовах.

Свого часу, а це було 20 років тому, я працював державним виконавцем. Державний виконавець – це надмірне навантаження, зайва звітність, «вказівки» керівника та мізерна зарплатня. Проте, тут є хоча і матеріально слабка, але певна стабільність. Крім того, державний виконавець забезпечений

(можливо, не дуже задовільно) як мінімум робочим місцем, за яке не потрібно платити.

Приватний виконавець – це, власне, і виконавець, і роботодавець, і бухгалтер, і піарник, і ще багато інших амплуа та професій. Звичайно, що у приватного виконавця набагато більша мотивація. Якщо він буде погано працювати, він просто збанкрутує та припинить свою діяльність.

Тому успіхи приватних виконавців дещо дратують їх державних колег.

Разом з тим, державі потрібно визначитися, до якої системи ми рухаємся: до повністю приватної чи все-таки змішаної. Якщо до приватної, то кількість державних виконавців потрібно поступово скорочувати. Якщо до повноцінної змішаної, то державними виконавцями також потрібно опікуватися.

В Рекомендаціях Rec (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання зазначається, що службовцям, відповідальним за примусове виконання, що перебувають на службі у держави, належить забезпечити нормальні умови роботи, достатні матеріальні ресурси й допоміжний персонал. Їм слід забезпечити гідну винагороду за їхню роботу. В разі збереження цього державного інституту потрібно слідувати даним рекомендаціям.

– Наскільки складно оскаржити й відмінити постанову приватного виконавця та чи поширена така практика?

– Судді зазначають, що приватні виконавці, на відміну від державних, більш активно відстоюють свою позицію в суді. Це є цілком зрозумілим, оскільки програвши боржнику судовий спір, можна ще й «отримати на горіхи» від Дисциплінарної комісії приватних виконавців, і навіть стати відповідачем за позовом про відшкодування збитків. Тому приватні виконавці вивчають та аналізують судову практику, діляться нею. Дехто з приватних виконавців укладає угоди з адвокатами на представництво своїх інтересів.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ, ЗА УМОВ ВІДКРИТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В МЕЖАХ СВОГО ОКРУГУ, В ПОДАЛЬШОМУ ПОШИРЮЄТЬСЯ НА ВСЮ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ, НА ВІДМІНУ ВІД ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ, ЯКИЙ МОЖЕ ДІЯТИ ТІЛЬКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПЕВНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ, І ЯКОМУ ПОТРІБНО БУДЕ ДАВАТИ ВІДПОВІДНЕ ДОРУЧЕННЯ СВОЇМ КОЛЕГАМ.

– Що можете порадити підприємству, яке вирішило звернутися за послугами до приватного виконавця?

– Передусім, скажу, що підприємство зробило правильний вибір.

Співпраця із приватним виконавцем має багато переваг. Це і мотивованість виконавця, його оперативність, постійна комунікація, швидкість отримання стягнутих коштів.

Стягувач, який приходить до офісу приватного виконавця подати виконавчий документ на виконання, вже за п'ятнадцять хвилин може отримати як постанову про відкриття виконавчого провадження, так і у передбачених законом випадках – постанову про накладення арешту на майно боржника.

Приватний виконавець достатньо мотивований та зацікавлений у реальному виконанні судового рішення, оскільки саме від цього залежить оплата його діяльності у вигляді основної, або основної та додаткової винагороди.

Діяльність приватного виконавця, за умов відкриття виконавчого провадження в межах свого округу, в подальшому поширюється на всю територію України, на відміну від державного виконавця, який може діяти тільки на території певної територіальної одиниці, і якому потрібно буде давати відповідне доручення своїм колегам.

Приватний виконавець, на відміну від органів ДВС, є менш завантаженим провадженнями та може регулювати своє навантаження, приймаючи на роботу більшу кількість помічників.

З приватним виконавцем легко комунікувати, оскільки стягувач фактично є його клієнтом.

Тож бажаю плідної співпраці та взаєморозуміння!

– Приватний виконавець – на даний час престижна професія в Україні?

– Думаю, що так, і буду робити все від мене залежне, аби її престиж зростав.

ЗДАЙ КОРУПЦІОНЕРА – ОТРИМАЙ ПРЕМІЮ

17 ЖОВТНЯ 2019 РОКУ ВЕРХОВНА РАДА ПІДТРИМАЛА ІНІЦІАТИВУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ПРО ПРЕМІЮВАННЯ ОСІБ, ЯКІ ДОПОМАГАЮТЬ ВИКРИВАТИ КОРУПЦІОНЕРІВ, І ПРИЙНЯЛА ЗАКОН «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» ЩОДО ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ». ФАКТИЧНО, В УКРАЇНІ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ ТЕПЕР ВИЗНАЧЕНИЙ РОЗМІР ВИНАГОРОДИ ОСОБАМ, ЯКІ «ЗДАДУТЬ КОРУПЦІОНЕРА»... ПРОТЕ, ЧИ ВСЕ ТАК ПРОСТО ТА ПРОЗОРО В ЦІЙ ІНІЦІАТИВІ? ЧИ ЗАПРАЦЮЄ ЗАПРОПОНОВАНИЙ МЕХАНІЗМ НА ПРАКТИЦІ?

Валерій Кушнір
адвокат

Законопроект № 1010 містить у собі поняття «викривачів» та «анонімних повідомлень», суть яких є дещо суперечливою та дискусійною.

Поняття викривача, а також матеріальних мотивів його діяльності, загрожують подальшому покаранню корупціонерів, оскільки такі, керуючись не «суспільною свідомістю» та власним переконанням боротьби з корупцією, а виключно з метою отримання грошової винагороди, заздалегідь обирають собі роль провокатора корупційних дій.

Аналізуючи судову практику, викривачі збільшать статистику повідомлень про правопорушення, і значно зменшать рівень притягнень до відповідальності корупціонерів, оскільки «інституція вимагання» буде перекваліфікована в «довірене посередництво» та «системне провокування».

ЄСПЛ у своїх рішеннях «Тейксейра Де Кастро проти Португалії», «Ваньян проти Росії», «Худобін проти Російської Федерації», «Раманаускас проти Литви», «Веселов та інші проти Російської Федерації» зазначив, що використання доказів, отриманих унаслідок підбурювання з боку поліції, не можна виправдати суспільним інтересом, оскільки в такому випадку обвинувачений із самого початку може бути позбавлений права на справедливий судовий розгляд справи. Підбурювання з боку поліції має місце тоді, коли відповідні працівники правоохоронних органів або особи, які діють за їхніми вказівками, не обмежуються пасивним розслідуванням, а з метою встановлення злочину, тобто отримання доказів і порушення кримінальної справи, впливають на суб'єкта, схиляючи його до вчинення злочину, який в іншому випадку не був би вчинений.

Тобто, без належного документування викривачами протиправних дій корупціонера, за умови винної поведінки останнього, будь-які доводи викривача будуть використовуватися стороною захисту на користь самого корупціонера.

Якщо говорити про застосування «анонімних повідомлень», можливо дійти висновку, що вимоги до таких суттєво ускладнять їх реалізацію, оскільки відомчі накази про порядок ведення обліку заяв та повідомлень, а також Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», зобов'язують правоохоронців такі повідомлення спочатку перевіряти, а вже потім здійснювати щодо них певну роботу.

Так, однією з підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів. У свою чергу, анонімні заяви чи повідомлення, що містять відомості про кримінальне правопорушення чи іншу подію передаються до структурного підрозділу органу за відповідним напрямом діяльності для вжиття необхідних заходів. У разі встановлення в анонімних заявах чи повідомленнях відомостей, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення, відповідальна особа невідкладно рапортом доповідає про це керівникові органу (підрозділу) або особі, яка виконує його обов'язки, який вживає заходів у встановленому порядку. Тобто, з моменту надходження анонімного повідомлення до його реалізації може пройти досить багато часу, що прямо ставить під загрозу ефективність такого засобу.

Дійсно, така інформація може стати підставою для подальшого відпрацювання конкретної особи щодо її причетності до протиправної діяльності. Однак, відсутня гарантія того, що протягом певного часу, коли буде відбуватися така перевірка оперативним шляхом, така особа буде вчиняти будь-які протиправні дії. Таким чином, держава витрачатиме на перевірку анонімних повідомлень більше коштів та ресурсів, аніж на розслідування реальних фактів.

Самі ж по собі анонімні повідомлення можуть перетворитися на інструмент помсти обурених та недоброзичливих громадян, що у подальшому приведе до їх часткового, а потім і повного ігнорування.

Сама суть законопроекту породжує розвиток провокацій злочинів, які приведуть до виграних у ЄСПЛ скарг з подальшою компенсацією притягнутим до відповідальності або підданим державному переслідуванню особам, або для формування нових корупційних схем уникнення відповідальності реальними корупціонерами.

В сучасних реаліях «Закон Лінкольна» працювати не буде. Простір і час застосування такого аналогу має стати вирішальним фактором для доведення того, що схема «здай корупціонера і отримай винагороду» є доцільною та ефективною.

КІНЕЦЬ ЕПОХИ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ.

ЯКІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЮРИДИЧНОГО РИНКУ?

Ростислав Кравець
старший партнер
АО «Кравець і партнери»

На мій погляд, не варто чекати якоїсь суттєвої зміни на ринку юридичних послуг.

Переважна більшість осіб, які були вимушені отримати адвокатські свідоцтва, робили це виключно для збереження свого робочого місця. Після запровадження адвокатської монополії кількість клієнтів у адвокатів принципово не збільшилась, тому й зараз не очікуємо якогось спаду активності.

Більшість адвокатів сподівається, що після скасування адвокатської монополії адвокатське самоврядування на місцях отримає більше повноважень, припиняться побори з адвокатів та примушування до так званого «підвищення кваліфікації», яке на практиці жодним чином не підвищує якості послуг.

Варто також наголосити, що у зв'язку із появою конкурентів якість послуг, вірогідніше всього, буде зростати. Тому що саме ринок буде диктувати запит та пропозицію. А для цього кожен адвокат буде реально зацікавлений у підвищенні свого рівня знань, а не формального отримання е-балів. А найголовніше, адвокати повернуть собі та професії незалежність і позбавляться втручання у свою діяльність з боку органів адвокатського самоврядування.

Також є всі підстави для зменшення розміру внесків на утримання адвокатського самоврядування. Не потрібно буде утримувати таку кількість чиновників від адвокатури і витрачати стільки коштів на оренду приміщень для них.

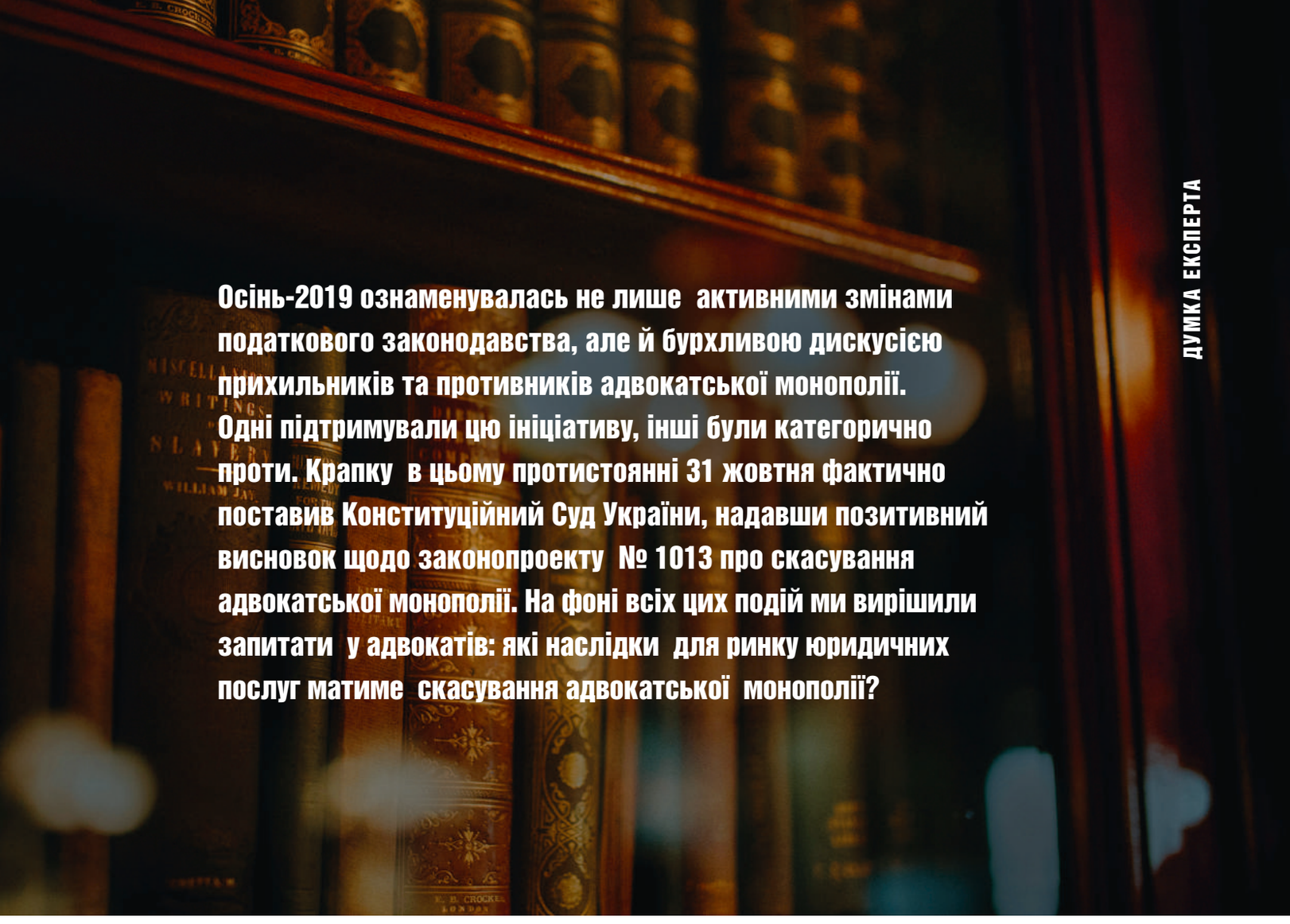

Осінь-2019 ознаменувалась не лише активними змінами податкового законодавства, але й бурхливою дискусією прихильників та противників адвокатської монополії. Одні підтримували цю ініціативу, інші були категорично проти. Крапку в цьому протистоянні 31 жовтня фактично поставив Конституційний Суд України, надавши позитивний висновок щодо законопроекту № 1013 про скасування адвокатської монополії. На фоні всіх цих подій ми вирішили запитати у адвокатів: які наслідки для ринку юридичних послуг матиме скасування адвокатської монополії?

Юлія Дубенко
адвокат

Особисто я працюю в сфері юридичних послуг 18 років, 13 з яких займала посаду юрисконсульта, провідного юрисконсульта, начальника юридичного відділу на підприємствах різних форм власності. Дякувати Богу, раптова адвокатська монополія сталася після того, як я пішла у «вільне плавання», як фізособа-підприємець з надання юридичних послуг. Тому що жодна стороння людина із найкращим свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю не знала роботу та проблеми «мого» підприємства краще за мене та моїх колег – звичайних юристів зі звичайною вищою юридичною освітою.

Особисто для мене адвокатська монополія не змінила нічого, окрім того, що я витратила купу часу на отримання потрібного свідоцтва. Я завжди брала участь у юридичних заходах (зокрема, підвищення кваліфікації), які вважала за потрібні для удосконалення моїх знань та навичок. Як працювала відповідально та віддано справі, з повагою до колег, клієнтів та суду, – так і працюю. І це не є формальною адвокатською етикою – це мій внутрішній етичний кодекс, який в мені виховали батьки та найкращі вчителі Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.

Я глибоко поважаю думку моїх колег, які вважають, що саме встановлення адвокатської монополії є кроком до удосконалення надання юридичних послуг населенню. Але абсолютно впевнена: по-перше, будь-яка монополія обмежує право вибору людини; по-друге, репутація та кількість клієнтів залежить тільки від відношення спеціаліста до своєї справи та накопиченого досвіду роботи.

НА РОЗГЛЯДІ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ ПЕРЕБУВАЄ УРЯДОВИЙ ЗАКОНОПРОЕКТ, ЯКИЙ В РАЗІ ПРИЙНЯТТЯ МАЄ ЗАПУСТИТИ ПРОДАЖ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ, А ТАКОЖ, НА ДУМКУ АВТОРІВ РЕФОРМИ, ЗАБЕЗПЕЧИТИ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ГРОМАДЯН - ВІЛЬНО РОЗПОРЯДЖАТИСЯ СВОЄЮ ВЛАСНІСТЮ. В РЕЗУЛЬТАТІ, ЯК РОЗРАХОВУЄ УРЯД, АГРАРНА ГАЛУЗЬ РОЗВИВАТИМЕТЬСЯ, ІНВЕСТИЦІЇ ЗРОСТУТЬ, УГОДИ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ВИЙДУТЬ ІЗ ТІНІ. ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕБЕЗПЕКИ ВІДКРИТТЯ РИНКУ ЗЕМЛІ РОЗМІРКОВУЮТЬ ЮРИСТИ-ЕКСПЕРТИ.

Діана Коломійцева
к.ю.н., адвокат, керуючий партнер
ЮК «БОССОМ ГРУП»

Мораторій на обіг земель сільськогосподарського призначення був введений в дію Законом України від 18 січня 2001 року № 2242-III, який забороняв до прийняття нового Земельного кодексу України відчуження земельних часток (паїв), окрім випадків спадкування та вилучення для суспільних потреб. З прийняттям нового Земельного кодексу України, який набрав чинності 01 січня 2002 року, заборонена купівля-продаж та інше відчуження земель с/г призначення державної та комунальної власності, земель с/г призначення, що перебувають у приватній власності з цільовим призначенням для ведення товарного с/г виробництва та земельних ділянок, виділених в натурі (на місцевості) власниками земельних часток (паїв).

За 28 років розвитку агросектору, з яких 17 років з умовами відсутності права відчуження земель сільськогосподарського призначення, аграрний устрій України сформувався на базі використання механізму оренди «мораторних» земель та земельних часток (паїв).

Обрання Президента та нового складу Верховної Ради України в 2019 році започаткували новий етап вирішення питання правового регулювання обігу земель с/г призначення, що втілилось у реєстрації більше десяти відповідних проектів законів, центральне

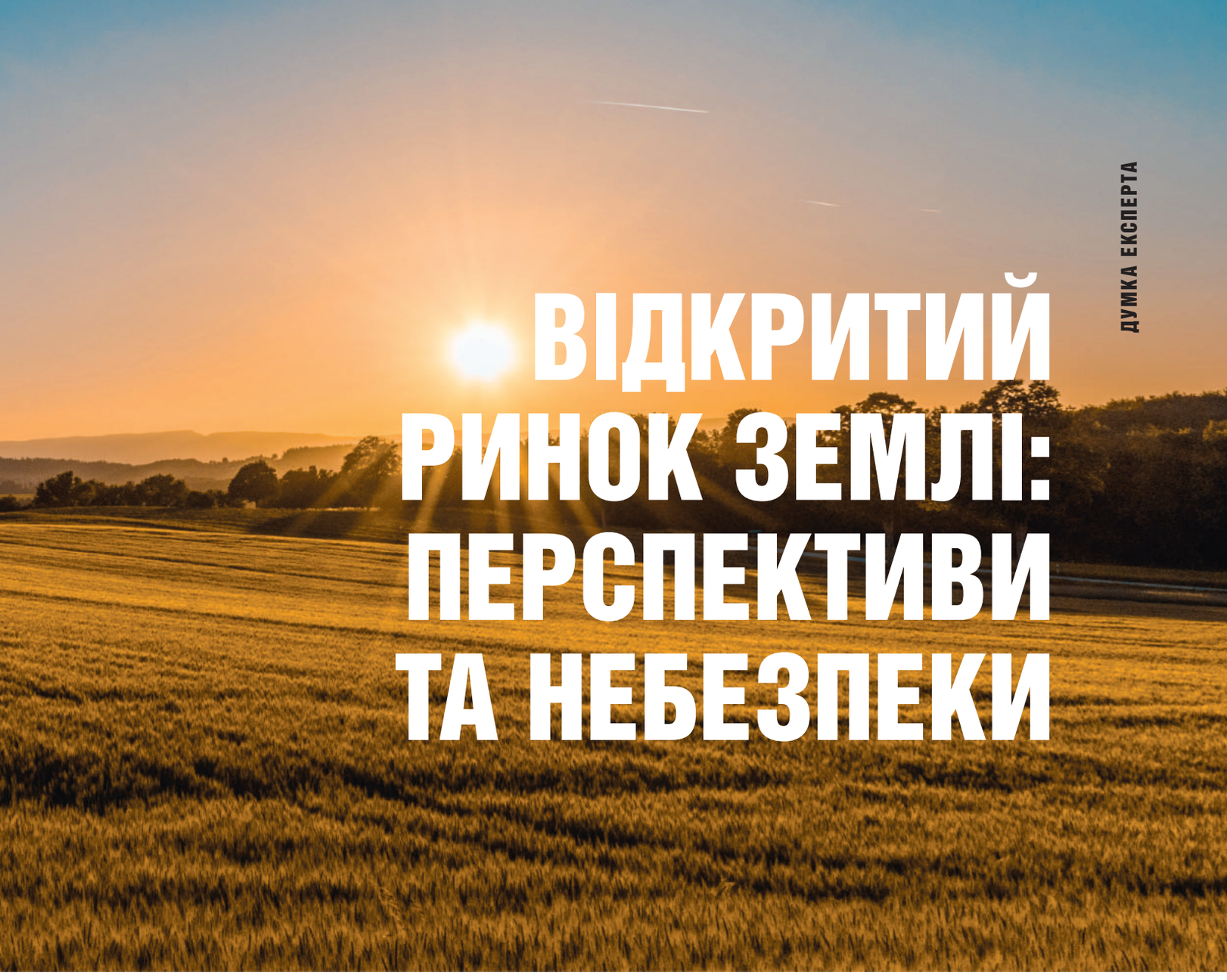

ВІДКРИТИЙ РИНОК ЗЕМЛІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕБЕЗПЕКИ

місце серед яких займає урядовий проект № 2178 від 25 вересня 2019 року, розгляд якого вже заплановано в порядку денного другої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

Аналіз запропонованих проектів законів, зокрема урядового, свідчить про відсутність на даний момент концептуально опрацьованої моделі обігу земель сільськогосподарського призначення.

Запропоновані проекти законів не враховують те, що свобода укладання договорів купівлі- продажу земельних ділянок с/г призначення неодмінно призведе до перерозподілу діючого аграрного ринку країни, що в найгіршому своєму прояві може реалізувати ризик продовольчої безпеки країни. Саме тому відкриття обігу земель с/г призначення повинно відбуватися поступово та контрольовано, із створенням пріоритетних прав на реалізацію права купівлі с/г землі для діючих землекористувачів.

В свою чергу, реалізувати права на пріоритетну купівлю земель с/г призначення діючими землекористувачами можна лише шляхом створення доступних кредитних програм та запровадженням системної та економічно обгрунтованої державної підтримки с/г товаровиробників, що одночасно має виступати головним стимулом екологічного обгрунтованого землекористування.

Тож основним завданням для держави перед прийняттям остаточного рішення щодо вільного обігу с/г земель має стати саме економічна модель розвитку держави за допомогою самого стратегічного ресурсу країни – землі сільськогосподарського призначення, а також запровадження науково-обгрунтованих концепцій зниження деградації ґрунтів за рахунок оптимізації способів землекористування, як це має місце у провідних країнах Європи.

Без вирішення цих базових завдань концепція ринкового обігу не буде однозначно сприйматись українським суспільством з огляду на особливу ментальну цінність землі як основного національного багатства України.

Тамара Саркісова
к.ю.н., радник
ЮК «БОССОМ ГРУП»

> ЗАПРОПОНОВАНІ НОВІ ПРАВИЛА ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗВОДЯТЬСЯ ДО МОЖЛИВОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ЯКІ УТВОРЕНІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ДЕРЖАВИ УКЛАДАТИ БУДЬ-ЯКІ УГОДИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЗЕМЛІ.

Європейський суд з прав людини 22 травня 2018 року виніс рішення по справі «Зеленчук і Цицюра проти України», одноголосно встановивши порушення з боку України статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зазначене рішення базується на розумінні законодавчих обмежень України, накладених на позивачів як на власників землі сільськогосподарського призначення. При цьому ЄСПЛ вказав на те, що мораторій на обіг земель сільськогосподарського призначення є структурною проблемою держави, яка потребує термінового вирішення.

За вирішення цієї проблеми зазвято взялись депутати нової Верховної Ради, які підготували та зареєстрували низку відповідних законодавчих актів, але основним вважається все ж урядовий законопроект № 2178.

Запропоновані нові правила обігу земель сільськогосподарського призначення зводяться до можливості громадян України, юридичних осіб, які утворені за законодавством України, територіальних громад та держави укладати будь-які угоди цивільно-правового характеру щодо землі. При цьому сукупна площа земель сільськогосподарського призначення, з урахуванням пов'язаних осіб, в межах однієї області не повинна перевищувати 15 відсотків земель сільськогосподарського призначення такої області, а також не повинна перевищувати 0,5 відсотків земель сільськогосподарського призначення України. Порушення вимог цієї частини є підставою для відмови у державній реєстрації права власності на земельну ділянку.

Аналіз зазначених законодавчих позицій свідчить про ряд допущених прогалин, які можуть призвести до нових схем незаконного перерозподілу аграрного ринку країни. Зокрема:

- не є зрозумілим порядок та механізм здійснення державного контролю за кількістю земель сільськогосподарського призначення, в тому числі через схеми пов'язаних осіб;

- не передбачені наслідки «перевищення» кількості площі за умови реєстрації земельної площі понад нормативно-визначену кількість земель на одного власника;

- не визначені наслідки відсутності факту відчуження земельної ділянки, яка була отримана у спадок іноземцем;

- можливість набуття права на землю сільськогосподарського призначення юридичними особами, які утворені за законодавством України, означає пряму можливість отримання зазначених земель іноземними бенефіціарами через контрольованих ними юридичних осіб України, що прямо заперечується урядом в офіційних ЗМІ.

Тож будемо сподіватися, що в даному випадку йдеться про недопрацьованість урядових пропозицій, а не про приховану мету їх реалізації.

ONOVO DENDRA HOTEL

28 ЛЮТОГО / 2020

UKRAINIAN LEGAL LAND FORUM

БУДЬ ГОТОВИЙ ГРАТИ ЗА СВОЇМИ ПРАВИЛАМИ

Експертний партнер

BOSSOM GROUP
ЮРИДИЧНА КОМПАНІЯ

Генеральний медіа-партнер

FEMIDA
LEGAL
ASSOCIATION

ДОСВІД, ЯКОМУ МОЖНА ДОВІРЯТИ

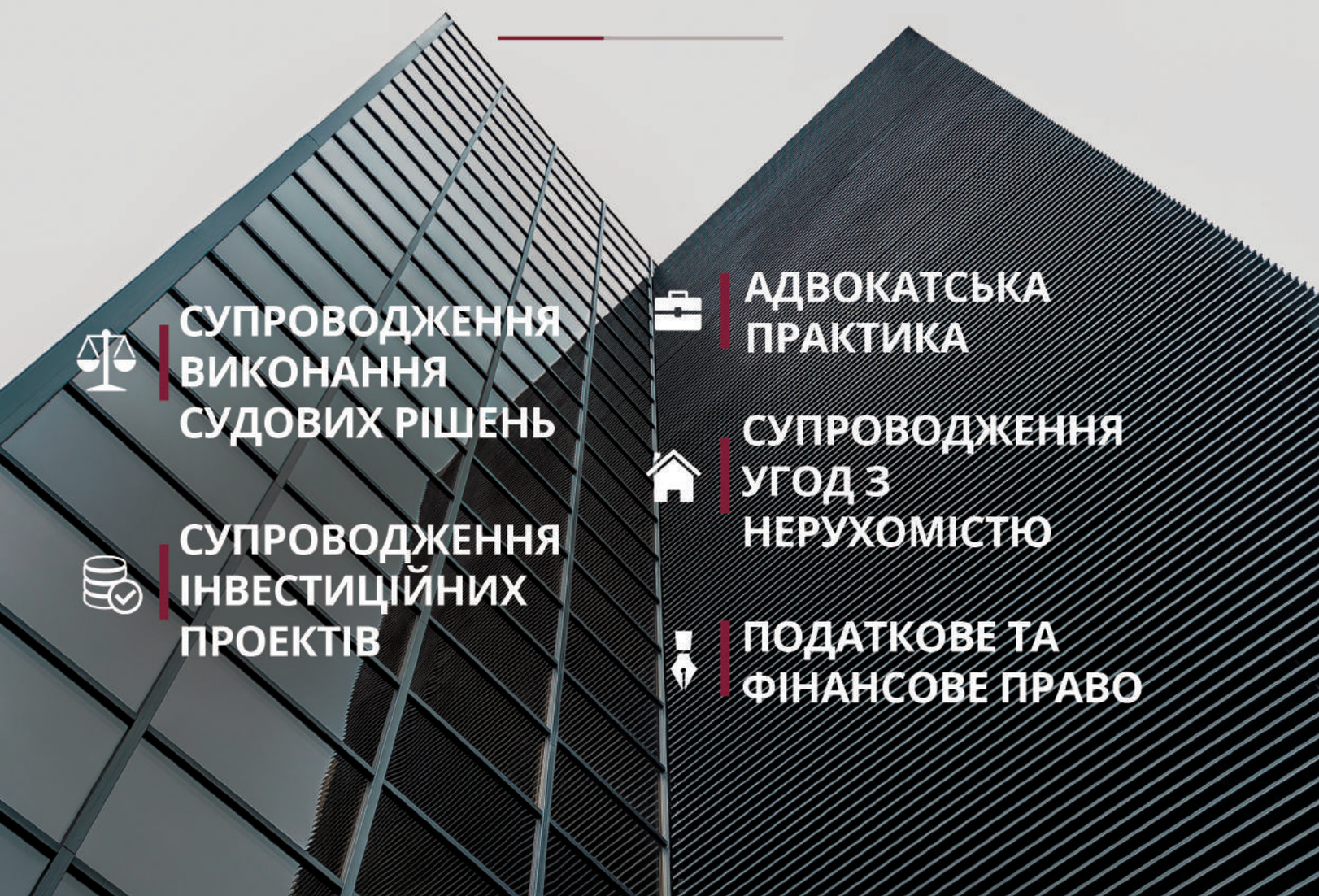

СУПРОВОДЖЕННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

СУПРОВОДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА

СУПРОВОДЖЕННЯ УГОД З НЕРУХОМІСТЮ

ПОДАТКОВЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

www.femida-zakon.com.ua

(044) 568-00-77
(044) 360-61-71

femida_legal_association

femida legal association